

Vyjádření oponenta

Koncepce revize vzdělávací oblasti (název): Člověk a svět práce

Oponent: doc. PhDr. Petr Hlad'o, Ph.D.

Posouzení textu

V následujícím textu vyjádření se zaměřím na posouzení jednotlivých otázek, k nimž se měli tvůrci v Koncepci revize vzdělávací oblasti Člověk a svět práce (dále jen Koncepce) vyjádřit. Součástí jsou i náměty na úpravy či dopracování Koncepce.

1. Čím je podle vašeho názoru vzdělávací oblast specifická vůči ostatním vzdělávacím oblastem a v čem je důležitá/zásadní pro všeobecný rozvoj žáků (jejich znalosti, dovednosti, postoje a hodnoty)?

Odpověď na otázku je promyšlená a propracovaná. Z odpovědi autorů Koncepce bych vyzdvihнул fakt, že vzdělávací oblast (VO) Člověk a svět práce (ČaSP) je zaměřena na aplikaci znalostí a dovedností v každodenním životě a má potenciál reálně ovlivnit budoucí (pracovní a mimopracovní) život jedince. Uvedená skutečnost podtrhuje důležitost VO ČaSP v rámci celého RVP ZV, což se však ne vždy odráží ve školních vzdělávacích programech jednotlivých škol. Odpověď v Koncepci jasně ukazuje, že VO ČaSP netvoří pouze přípravu na volbu povolání a výuku praktických pracovních činností, ale má potenciál pro rozvoj osobnosti žáka s přesahem do pracovního života (např. rozvoj CMS) a seznamování žáků s různými druhy práce skrze objevování. V případě, že bude autorský tým dále pracovat na Koncepci, bych tuto skutečnost reflektoval v odpovědích ve všech následně položených otázkách (2–9).

Domnívám se, že závěrečné tvrzení „praktické pracovní činnosti ve škole by měly být průřezově zařazovány; přínosné a vhodné jsou také učebny pro tvořivé umělecké a řemeslné aktivity“ nereflkuje znění otázky. *Je tedy specifikem praktických pracovních činností jejich průřezová povaha a dalším specifikem je potřeba učeben pro umělecké a řemeslné aktivity?* V případě úpravy Koncepce by bylo vhodnější argumentovat specifičnost praktických pracovních činností oproti obsahu dalších VO v RVP ZV a jejich důležitost pro kariérový rozvoj žáků.

Text je koncipován srozumitelně pro učitele ZŠ bez aprobace i pro odbornou veřejnost se znalostí oboru. Možným rizikem je používání pojmů, které by se mohly jedincům bez hlubších znalostí zdát podobné či stejné. Jde např. o rozdíly mezi kariérovými a pracovními dovednostmi. Učitelé by si mohli dále klást otázku, co představuje kariérový rozvoj (z textu by se mohlo zdát, že jde pouze o rozvoj CMS).

2. Jaké současné vývojové trendy vzdělávací oblasti a souvisejících vědních oborů (v zahraničí i v ČR) považujete za inspirativní a přínosné pro všeobecný rozvoj žáků a jejich vzdělávací potřeby a měly by být promítnuty do revidovaného RVP ZV?

V odpovědi jsou v bodech shrnuty hlavní zahraniční i tuzemské zdroje pro inspiraci při revizi VO ČaSP. Z mého pohledu je bodové shrnutí na jednu stranu přehledné, na druhou stranu

pro čtenáře, který se v dané problematice neorientuje, nesrozumitelné. Samotná inspirace pro rozvoj se vesměs nachází až v použitých informačních zdrojích. V Konceptci bych uvítal větší konkretizaci a uvedení, které trendy a inspirace by měly být pro revizi VO ČaSP stěžejní (nyní jde o úroveň „členové tvůrčí pracovní skupiny uvedli řadu témat...“).

V odpovědi oceňuji, že tvůrci v Konceptci reflektují nutnost zahrnutí „člověka“ do VO ČaSP, poněvadž ve stávajícím RVP ZV tato dimenze více méně chybí. Autoři také neopomněli téma well-beingu. Zde by mohl být akcent posunut z kontextu vzdělávání na úroveň pracovního či životního well-beingu, a to včetně cest k jeho dosahování v pracovní oblasti (např. work-life balance). Za významné považují také to, že jsou reflektovány i inovativní metody a formy výuky VO ČaSP.

3. Jak se v současném pojetí vzdělávací oblasti promítají stěžejní témata HSR (kompetenční a gramotnostní pojetí, průřezová témata, individualizace výuky aj.), v čem jsou naopak tato témata zohledněna nedostatečně?

Bodová opověď na otázku není při čtení zcela srozumitelná – pravděpodobně jde o témata HSR, která se v novém pojetí VO ČaSP promítají. V dokumentu však chybí reflexe slabých míst nového pojetí VO ČaSP s ohledem na HSR. Doporučuji text přeformulovat do argumentační podoby a body doplnit srozumitelnějším textovým komentářem.

K individualizaci výuky by mohlo přispět zahrnutí práce s kariérovým portfoliem.

4. Jaké překážky je třeba překonat při modernizaci vzdělávací oblasti, zlepšení návaznosti jednotlivých vzdělávacích stupňů, provázání vzdělávací oblasti s ostatními vzdělávacími oblastmi a obory, provázání s klíčovými kompetencemi, gramotnostmi a průřezovými tématy?

Odpověď na otázku z mého pohledu reflektuje stěžejní rizika a překážky „modernizace“ VO ČaSP. V textu je uvedeno, že v praxi škol se „svět práce“ zužuje na „pracovky“. Samotnou výzvou revize VO ČaSP je proto i vypořádání vztahu mezi kariérovým vzděláváním a praktickými pracovními činnostmi, které tvoří hlavní a jediný vzdělávací obsah 1. stupně v aktuálním RVP ZV.

Pro zlepšení návaznosti VO ČaSP s dalšími VO je nutné jasně vymezit cíle a obsah těchto VO a konkretizovat jejich vzájemnou provázanost. K tomu je komunikace mezi pracovními skupinami tvořícími jednotlivé koncepce. Domnívám se, že učitelé VO ČaSP aktuálně nemají jasnou představu, jak témata jednotlivých VO propojit, a proto redukuje VO ČaSP na přípravu žáků k volbě povolání (volbě střední školy) nebo na praktické činnosti (dle podmínek školy).

5. Co a proč je potřeba ve vzdělávací oblasti změnit (například redukovat, doplnit, přeformulovat, přesunout, uvést do souladu HSR)? Jaké řešení navrhuje?

Uvedené návrhy jsou jasné a nosné. Zde se jako výzva ukazuje propojení VO ČaSP s dalšími VO a průřezovými tématy, resp. vyjasnění, které učivo by mělo být pro VO ČaSP stěžejní a jak by měla VO ČaSP rozvíjet či doplňovat znalosti, dovednosti (kompetence) žáků získané v dalších vzdělávacích oblastech (např. VO Člověk a zdraví, VO Člověk a společnost) – viz mé doporučení výše.

V odpovědi na tuto otázku není reflektováno, jak bude koncipována VO ČaSP na 1. stupni – zdali dojde k zásadní revizi a změně obsahu vzdělávání z praktických pracovních činností (práce s drobným materiálem, konstrukční činnosti, péstitelské práce aj.) směrem ke kariérovému vzdělávání. Nicméně částečně lze informace nalézt v odpovědi na otázku 7.

Posledním bodem návrhů je, že „mnohá témata přetrvávala z minulosti (příklad stereotypů), neodpovídají současným, ani budoucím požadavkům a potřebám“. K tomuto tvrzení bych uvedl konkrétní příklady z původního RVP ZV, aby bylo patrné, které učivo již neodpovídá aktuálním potřebám.

6. Jaké navrhuje změny, aby do vzdělávací oblasti byly optimálně promítnuty klíčové kompetence, základní a oblastní/oborové gramotnosti a průřezová témata?

Text nemá podobu, ze které by byly zcela jasné navrhované změny. Současná podoba má povahu východisek, z nichž by navrhované změny mohly vzniknout.

7. Jak se má změnit rozdělení oblastí a oborů, přiřazení oborů do oblastí, vztahy mezi obory a oblastmi a návaznosti oborů a oblastí mezi vzdělávacími stupni s ohledem na celostní rozvoj každého žáka?

Autoři Konceptce plně reflektují provázanost VO ČaSP s dalšími vzdělávacími oblastmi. Domnívám se, že by bylo žádoucí u kariérového vzdělávání uvést, zdali a co by mělo být zahrnuto ve VO Člověk a společnost a VO Člověk a zdraví, co by mělo být naopak (nově obsahem VO ČaSP, příp. co, v čem či jak bude ve VO ČaSP z dalších VO rozvíjeno. Uvažovali autoři Konceptce o větším provázání kariérového vzdělávání a technického vzdělávání a pracovních činností? Revidovaná Konceptce by mohla naznačit, jak k provázání na úrovni vzdělávacího obsahu a jeho výstupů dojde.

8. Jak navrhuje do vzdělávací oblasti zapracovat stěžejní témata HSR – digitalizace, wellbeing (všestranná pohoda a odolnost fyzická, psychická, sociální, duchovní), individualizace výuky, propojování formálního a neformálního vzdělávání, klimatická změna, společenské změny apod.?

Konceptce přináší návrhy zapracování stěžejních témat HSR do VO ČaSP. Jednotlivé body by mohly být opět konkrétnější – tj. jaké učivo či očekávané výstupy by zahrnutí HSR mohlo mít. Např. jak bude podporován a rozvíjen well-being žáků v rámci VO ČaSP (co by se žáci měli naučit, s jakými znalostmi/dovednostmi/kompetencemi by měli základní školu opouštět aj.)? Jaké jsou návrhy na realizaci propojování formálního a neformálního vzdělávání?

9. Jaký očekáváte vliv navrhovaných změn na všeobecný rozvoj každého žáka (například motivaci, sebepojetí, volba vzdělávací cesty a přijetí odpovědnosti žáka za vlastní učení a celoživotní vzdělávání, rozvoji sociálně-emocionálních dovedností a další)?

K odpovědi na tuto otázku nemám doplňující komentář. Domnívám se, že text je výstižný a srozumitelný.

Posouzení obsahu

V čem je Konceptce inovativní? Reaguje Konceptce na aktuální trendy a vývoj daného oboru/oblasti? (z pohledu vývoje didaktiky nebo z pohledu vývoje příslušné vědní disciplíny)

Autorům Konceptce revize vzdělávací oblasti Člověk a svět práce se podařilo postihnout hlavní cíle, k nimž by kariérové vzdělávání ve 21. století mělo směřovat. Prvním je *komplexní pojetí světa práce*, kdy „svět práce“ nepředstavuje pouze vykonávání pracovních činností, ale i kontext práce samotné (dopady práce na člověka, mimopracovní život, společnost, klima aj.). Druhým je *celoživotní pojetí kariéry*, která nesmí být redukována jen na vzdělávací a pracovní aktivity. Domnívám se, že zařazení preambule do Konceptce dává možnost lépe porozumět záměrům tvůrců revize VO ČaSP.

V Konceptci jsou reflektovány aktuální trendy a zahraniční zkušenosti kariérového vzdělávání. V této oblasti musím ocenit značnou orientovanost a odborný „nadhled“ autorů, které se promítly do zpracování návrhů změn VO ČaSP.

Co na Konceptci oceňujete?

VO ČaSP je problematický v tom, že v sobě integruje dvě rozdílné oblasti vzdělávání – kariérové vzdělávání a rozvoj specifických pracovních dovedností (příprava pokrmů, pěstitelské práce, práce s technickými materiály aj.). Revize reflektuje to, že vzdělávací oblast nelze redukovat pouze na volbu povolání a rozvoj pracovních dovedností, ale musí být přípravou na celoživotní kariéru a s ní spojená dílčí kariérová rozhodování. Oproti stávajícímu RVP ZV je VO ČaSP výrazně inovována a přináší stěžejní návrhy na změny (např. zařazení rámce CMS).

Jaké otázky by bylo vhodné ještě v Konceptci dořešit? Co v Konceptci chybí?

Sám bych uvítal, kdyby se Konceptce vypořádala s otázkami: vztahu kariérového vzdělávání a rozvoje pracovních dovedností; vztahu VO ČaSP s dalšími VO a průřezovými tématy. Tvůrci Konceptce by mohli explicitně artikulovat, které části z VO Člověk a společnost a VO Člověk a zdraví (v původních RVP ZV) chtějí mít zahrnuté ve VO ČaSP, poněvadž je považují pro kariérový rozvoj žáků za nezbytné.

Jsem přesvědčen, že vyjasnění cílů jednotlivých VO by mohlo vést v budoucnu k systematičtější přípravě učitelů VO ČaSP, kterou nyní obvykle realizují katedry technické výchovy, což je s ohledem na interdisciplinaritu VO ČaSP (kariérové vzdělávání, rozvoj soft-skills žáků aj.) nedostatečné.

Čemu se tvůrci konceptce nevěnují, je otázka, zdali ponechat či upravit i samotný název vzdělávací oblasti, aby více reflektoval její inovované zaměření a obsah.

Na jaká rizika jste v textu Konceptce narazili?

V některých částech nejsou odpovědi na otázky příliš konkrétní, což by mohlo vést k nepochopení záměrů tvůrců Konceptce ze strany učitelů a odborné veřejnosti.

Doporučení

Většina doporučení je uvedena v předchozím textu. Větší pečlivost bych věnoval formě textu. Na některých místech je bodová forma funkční, na jiných však snižuje srozumitelnost. Domnívám se, že by text mohl být více argumentačně pojatý (aktuálně je spíše konstatující) – tedy jaké změny, proč a jak ve VO ČaSP realizovat.

Brno, 31. 1. 2023